

Diskusjonsnotat – Nytt partiprogram 2025-2029

Riktig kompetanse og nok folk



Innledning

Norge står overfor betydelige demografiske utfordringer. Vi blir flere eldre samtidig som vi møter økende kompleksitet i velferdsoppgavene, samtidig som andel arbeidstakere synker. Dette betyr at færre må håndtere større arbeidsbyrde for å opprettholde velferdsnivået. Løsningen ligger i bedre utnyttelse av tilgjengelig arbeidskraft, økt satsing på utdanning der behovet er størst, og reformer innen seniorpolitikk for å forlenge yrkesaktivitet. En uutnyttet ressurs ligger også i tilbudet av heltidsstillinger som gir en levelig lønn.

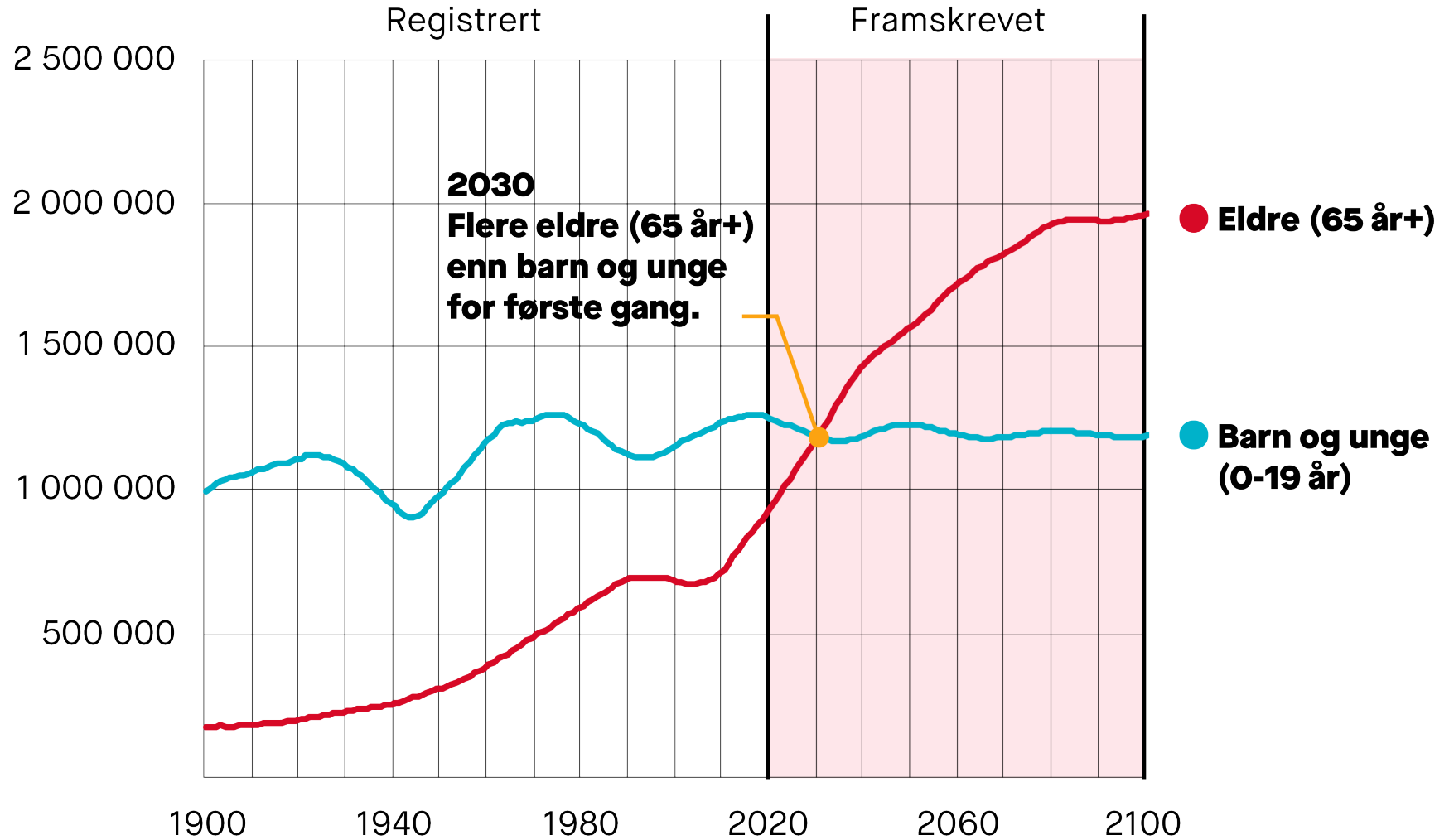
Disse utfordringene påvirker velferdsstaten på flere måter:

1. Økt behov for helse- og omsorgspersonell krever bedre rekruttering og bevaring av arbeidskraft. Samtidig gir ny teknologi økt effektivitet.
2. Teknologisk utvikling øker behovet for etter- og videreutdanning og omstilling, med en overgang fra en livslang jobb til økt behov for omskolering og jobbskifter.
3. Globale påvirkninger som krig, klima og usikkerhet krever bedre integrering av flyktninger, med nødvendig oppfølging.
4. Nedgang i fødselsraten og utflytting fra distriktene skaper rekrutteringsutfordringer. Kompetanseheving bør være tilgjengelig over hele landet.
5. Mange har mulighet til deltidsarbeid, men full stilling er ikke alltid realistisk. Bedre tilrettelegging på arbeidsplassene er nødvendig for å løfte flere inn i arbeidslivet.



Flere eldre enn barn og unge

Hovedalternativet (MMM)



Velferdsstatens fremtid og oppgaver

Arbeiderpartiet vil styrke velferdsstaten for å sikre gode skoler, helsetjenester og omsorg uavhengig av bakgrunn og bosted. For Arbeiderpartiet er livslang læring og tilpasning til arbeidslivets endringer viktig. Distriktenes tap av innbyggere og kompetanse, kombinert med økte krav til kunnskap, krever samarbeid for best mulig utnyttelse av ressurser.

Norsk arbeids- og samfunnsliv forandres raskt, og de fleste av oss vil endre både jobber og yrker flere ganger. Samtidig har arbeidsgiverne behov for ny kompetanse og at arbeidstakernes kompetanse oppdateres ofte. Bedrifter trenger trygghet for at staten er med på laget, og arbeidsfolk må vite at de får oppdatert kompetansen sin når de trenger det. Det vil i årene fremover derfor være avgjørende for vekst og produktivitet at vi greier å sikre høy sysselsetting ved at arbeidskraften får tilgang på kompetansepåfyll og livslang læring. For at skoler, utdanning og hjelpesystemer må samarbeide, og fagforeninger må jobbe tett med arbeidsgivere for å tilpasse kompetanse til samfunnets behov.

Velferdsstaten må tilby nødvendig kurs og kompetanseheving gjennom hele arbeidslivet. Politikken må utformes i dialog med arbeidslivets parter for å møte både ansattes og virksomheters behov. Arbeiderpartiet ønsker å styrke læring og kompetanse på alle utdanningsnivåer, tilpasset samfunnets behov. Målet er flere i arbeid, flere som forblir i arbeid, og bedre resultater i arbeidslivet gjennom investeringer i ansattes kompetanse.



De unge som står utenfor

Ungdomsfracfall i videregående opplæring er en betydelig utfordring i Norge, til tross for at stadig flere fullfører videregående utdanning. Med videregående utdanning som nøkkelen til arbeidslivet, kreves økt forståelse for hvorfor elever slutter eller ikke finner jobb. Omsorgstjenester som inkluderingsarena kan være en ny måte å få flere ut i aktivitet, og, samtidig løse to store samfunnsutfordringer: en aldrende befolkning med økende helseutfordringer og for mange som står utenfor arbeidslivet.

Hvis man skal få flere av de som kan jobbe litt til å bidra, må man tilpasse oppfølgingen til den enkelte arbeidstaker. Vi ser at det er et stort behov for flere hender innenfor helse og omsorg. Hvis vi får flere av de unge som står utenfor til å jobbe litt innenfor dette feltet vil vi løse to problemer samtidig. For eksempel vil det være en dobbel gevinst om en som står utenfor arbeidslivet i dag kan bidra med enkle oppgaver hos eldre, som å skifte batterier på høreapparat eller teknisk hjelp i hjemmet.

Finansiering bør rettes mot livskvalitet og tjenester, med større bruk av trygd som lønns subsidier og regler som letter kombinasjonen av trygd og arbeidsinntekt. Fleksibilitet i arbeidsoppgaver bør økes, inkludert muligheten for ufaglærte å bistå faglært personell. Samarbeid mellom offentlig og ideell sektor kan fremme smidighet og kreativitet, men krever forutsigbarhet og delt ansvar. Et avtalefestet samarbeid kan bidra til å utnytte det beste fra begge sektorer.



Barrierer for kompetanse

For å styrke livslang læring og redusere barrierer for å delta i arbeidslivet, må utdanningssystemet tilpasses dagens utfordringer. Politikken bør knytte utdanningsinstitusjoner nærmere arbeidslivet, fremme etter- og videreutdanning, og øke kapasiteten innen utvalgte fagområder. Det er nødvendig med en tettere kobling mellom utdanning og arbeidsliv, med fokus på desentralisert utdanning og studiesentre over hele landet.

Arbeidstakere bør ha rettigheter til å oppdatere sin kompetanse gjennom et trepartssamarbeid, der utdanning tilpasses arbeidslivet og kan kombineres med jobb. Hindringer for deltakelse i utdanning må fjernes, og arbeidserfaring bør også vurderes ved opptak til utdanningsinstitusjoner. Fjernundervisning og modulbaserte nettbaserte utdanninger, koblet med kommunale praksisplasser, bør også satses på.

Politikken bør forenkle tilgangen til relevant påfyll av utdanning ved å fjerne begrensninger, tilrettelegge finansiering for kortere utdanningsløp, og vektlegge både tidligere utdanning og arbeidserfaring ved opptak. Tilskudd til utdanningsinstitusjoner for å opprette tilpassede utdanningstilbud er også avgjørende. Samlet sett vil disse tiltakene bidra til å forme et mer tilpasset utdanningssystem og gi den enkelte arbeidstaker bedre rettigheter til kompetanseoppdatering.



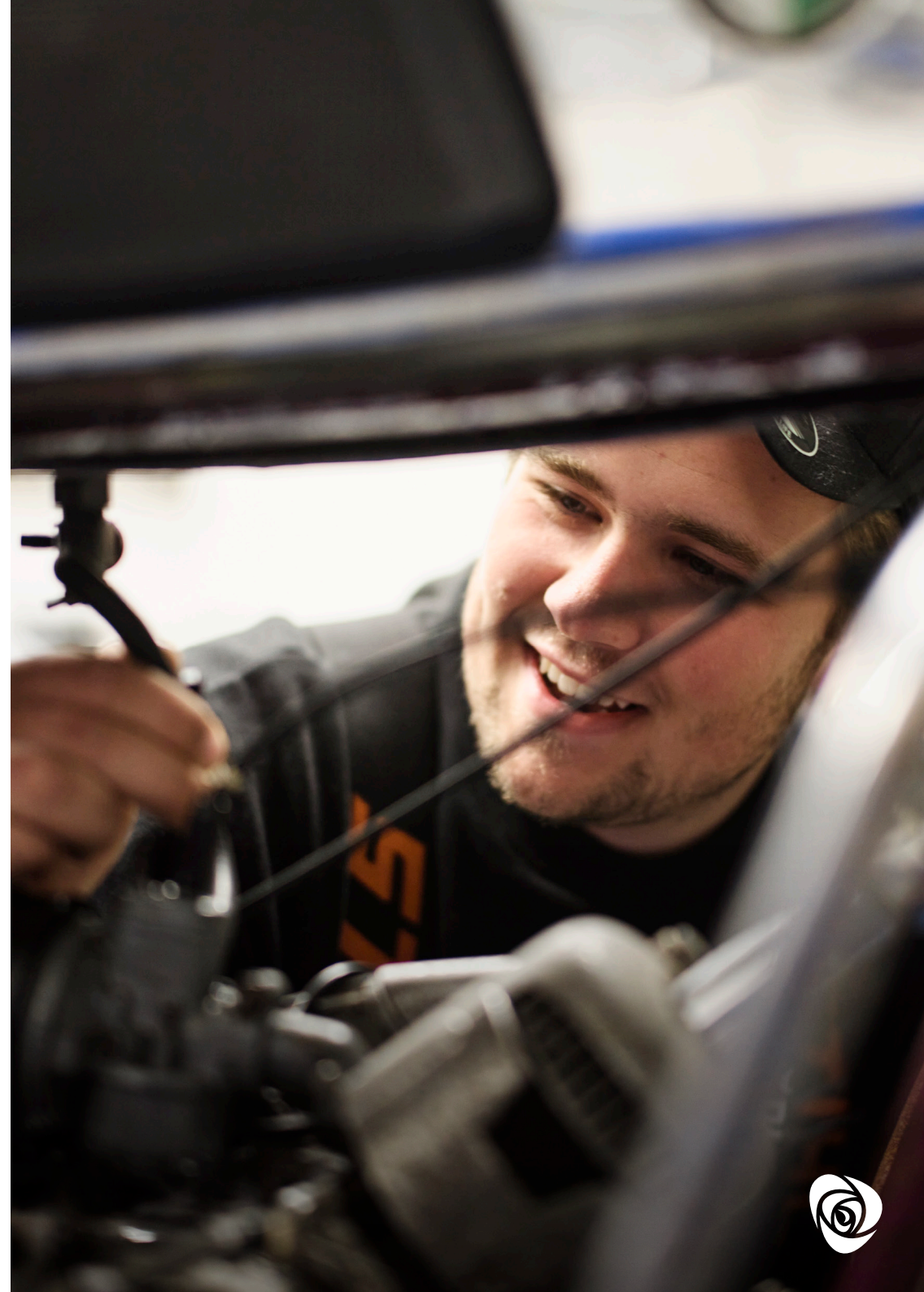
Rett kompetanse på rett sted

Riktig kompetanse er avgjørende for å møte samfunnets behov. Kompetanse innebærer ferdigheter, kunnskap, verdier, og holdninger som er nødvendige for å utføre jobben effektivt og sikkert. Det er en dynamisk evne som utvikles over tid og tilpasses nye arbeidsmåter og teknologiske endringer.

For å løse fremtidige utfordringer må vi anerkjenne og utnytte kompetansen til alle yrkesgrupper, også den som utvikles på arbeidsplassen. Dette krever økt vektlegging av kompetanseheving på jobben og praksisnære videreutdanninger.

Fleksible lover og lokal handlefrihet er nødvendig for å utnytte kompetansen fullt ut. Sikring av flere veier til formell kompetanse, som "Fagbrev på jobb" og "Menn/kvinner i helse", er avgjørende for å tilpasse seg ulike behov og styrke tilknytningen til arbeidslivet.

For å møte fremtidige kapasitetsbehov i velferdstjenestene, er det viktig å utnytte alle tilgjengelige ressurser, inkludert en mer aktiv seniorpolitikk som muliggjør lengre arbeidslivsdeltakelse.



Samarbeid: Sivilsamfunnet, sosiale entreprenører og næringsliv

I de neste tiårene blir vi flere som trenger omsorg, og færre som skaper inntekter gjennom arbeid. Noe av svaret på det økte omsorgsbehovet er at det offentlige må jobbe annerledes for å få mer ut av mindre ressurser. Sivilsamfunnet og frivilligheten kan i større grad trekkes med i innsatsen. Dette er ressurser vi vil trenge, og som må organiseres bedre fremover dersom velferden fortsatt skal være tilgjengelig for alle og nokså rettferdig fordelt.



Spørsmål til diskusjon

- 1. Rett til kompetanseheving:** Arbeiderpartiet er for at arbeidstakere skal kunne opparbeide seg en rett til utdanning og kompetanseheving gjennom arbeidslivet. Hvordan kan en slik rett se ut, og hvordan kan det bli en rettighet for alle?
- 2. Bedre tilbud om utdanning:** Vi må stimulere både tilbuds- og etterspørselssiden for å gi vanlige arbeidsfolk bedre tilgang til utdanning og kompetanse, tilpasset kommunenes og virksomhetenes behov. Hvilke grep mener ditt partilag må gjøres for at utdanning og kompetanseheving skal kunne være en reell mulighet for alle?
- 3. Riktig kompetanse til rett tid:** Hvordan definerer vi hva som er «riktig» kompetanse? Og i hvor stor grad skal kommuner eller virksomheter være frie til å ansette folk de mener er riktige i stillingene de har behov for? Skal vi stille nasjonale kompetanse- og bemanningskrav for yrker, utdanningsgrupper eller deler av offentlig sektor? Hvis ja, begrunn hvor og hvorfor dere mener det er nødvendig.
- 4. Sikre at skoletilbudet passer alle:** Morgendagens kompetansesamfunn må utvikle og bygge på alle typer ressurser som elever og voksne kommer inn med. Hvordan kan skolen bedre tilpasse tilbudet sitt, og bruke alternative opplæringsarenaer, slik at alle elever blir sett og kan fullføre skolegangen med nødvendig kompetanse?
- 5. Flere inn i arbeid og utdanning:** Hvordan kan vi bruke samfunnets ressurser for å få flere personer inn i arbeid og utdanning? En mulighet er at NAV må kunne bruke dagens ordninger (som trygd) mer fleksibelt for å sikre mennesker med restarbeidsevne tilgang på aktivt arbeid, blant annet inn i nyskapende kommunalt omsorgsarbeid. Hva skal til for bedre koordinering?
- 6. Inkludere flere i arbeidslivet:** Flere steder er det i dag en mismatch mellom arbeidslivets behov for ansatte og kompetanse, og folk utenfor arbeid. Hvordan kan vi inkludere flere av de på utsiden av arbeidslivet i dag inn i bedrifter som etterspør spesifikk kompetanse og arbeidskraft?
- 7. Faser i livet:** I ulike faser av livet vil arbeidsfolk ha behov for litt mer "slakk" - om det er småbarnsforeldre som sover dårlig noen år av sitt liv, pårørende til syke eller eldre som krever mye omsorgsarbeid, eller seniorer i arbeidslivet som trenger litt mer tilrettelegging. Hvordan kan vi sørge for at arbeidslivet tilrettelegger for at deres behov møtes i disse ulike fasene?